

جایگاه بافته‌های جرم‌شناسی در آموزه‌های دینی

مؤلف: دکتر مسعود

www.ketab.ir

فهرست مطالب

۷	 مقدمه
۹	 کلیات
۹	۱- اهمیت موضوع.....
۱۰	۲- تعریف موضوع.....
۲۰	۳- جایگاه موضوع.....
۲۰	۴- پیشینه موضوع.....

فصل اول: عوامل جرم زنا

۲۳	۱-۱. عوامل فردی.....
۲۳	۱-۱-۱. عوامل جسمی.....
۳۰	(د) تجرد.....
۳۲	۱-۱-۲. عوامل روحی.....
۴۰	۱-۱-۳. عوامل دانشی (فکری).....
۴۲	۱-۲. عوامل خانوادگی.....
۴۴	۱-۲-۱. عوامل فرهنگی.....
۴۶	۱-۲-۲. عوامل اقتصادی.....
۴۹	۱-۲-۳. عوامل مدیریتی.....
۵۴	۱-۳. عوامل اجتماعی.....
۵۵	۱-۳-۱. عوامل فرهنگی.....
۵۹	۱-۳-۲. عوامل اقتصادی.....
۶۳	۱-۳-۳. عوامل سیاسی.....

فصل دوم: عوامل باز دارنده

۷۳	۲-۱. راهکارهای فردی.....
۷۳	۲-۱-۱. تقوا و پرهیزگاری.....
۷۴	۲-۱-۲. تفکر و تعقل:.....
۷۵	۲-۱-۳. کار و فعالیت.....
۷۶	۲-۱-۴. معاد باوری (دین باوری):.....

- ۲-۲. راهکارهای خانوادگی (ازدواج و تشکیل خانواده)..... ۷۷
- ۲-۲-۱- مراقبت‌های خانوادگی:..... ۷۷
- ۲-۲-۲- درآمد مکفی و حلال:..... ۸۳
- ۲-۲-۳- تهیه و معرفی کتاب و الگو:..... ۸۴
- ۲-۲-۴- پرهیز از تشنج و اختلاف:..... ۸۴
- ۲-۳. راهکارهای اجتماعی:..... ۸۵
- ۲-۳-۱. راهکارهای فرهنگی:..... ۸۵
- ۲-۳-۲. راهکارهای سیاسی:..... ۹۵
- ۲-۳-۳. راهکارهای اقتصادی:..... ۹۹
- فصل سوم: کیفیت برخورد با مجرم**
- ۳-۱- مکاتب تشکیلی و کیفیت برخورد با مجرم:..... ۱۰۵
- ۳-۱-۱- برخورد با مجرم در فوق کیفری قبل از عصر نهضت:..... ۱۰۵
- ۳-۱-۲- برخورد با مجرم در فوق کیفری عصر نهضت:..... ۱۰۷
- ۳-۲- مبانی دینی و کیفیت برخورد با مجرم:..... ۱۱۱
- ۳-۲-۱- اصلاح مجرم اولویت اول:..... ۱۱۱
- ۳-۲-۲- مجازات مجرم:..... ۱۱۳
- ۳-۲-۳- برخورد در چارچوب معین شده و ممنوعیت خروج از آن:..... ۱۱۵
- ۳-۲-۴- اهداف مجازات‌ها:..... ۱۱۷
- ۳-۲-۵- توجه عمیق به شخصیت و فضای پیرامون مجرم:..... ۱۱۸
- ۳-۲-۶- توبه مجرم و نقش آن در محازات او:..... ۱۲۰
- ۳-۲-۷- عفو و گذشت از مجرم:..... ۱۲۳
- منابع و مأخذ:..... ۱۲۵

مقدمه

«ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَ الْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ»^۱ در میان مخلوقات الهی یکی از پر رمز و رازترین آن‌ها بشر است همان که گل سرسبد عالم هستی و اشرف مخلوقات الهی است می‌تواند به مرحله خلیفه‌الله برسد.^۲

موجودی است دو گانه مادی و معنوی، شیطانی و رحمانی^۳ در بعد شیطانی و مادی خویش مایه ارتکاب جرایم و گناهان مختلف می‌شود. چرا نه، ماره در فکر جلب منافع و کسب رفاه و آسایش است و این همیشه به راحتی امکان‌پذیر نیست. از این رو گاهی مرتکب جرم و جنایت شده و به حقوق دیگران تجاوز و دست اندازی می‌نماید، بر همین اساس بود که اولین جنایت وحشتناک در جهان اتفاق افتاد و قابیل به هولناک‌ترین جنایت دست زد و برادرش هابیل را کشت.^۴

آن که در پهنه این عالم زندگی می‌کند بشری است که می‌خواهد زندگی و دنیا را بهترین وجه ممکن برای خود و نزدیکان خود داشته و در نهایت رفاه و آسایش زندگی نماید. از خود نمی‌پرسد از چه راه و چگونه؟

ذات اقدس الهی می‌فرماید: «... و اگر خداوند بعضی از مردم را به وسیله بعضی دیگر دفع نمی‌کرد زمین را فساد فرا می‌گرفت...»^۵ مطالعه تاریخ نیز گویای این مطلب است که جنک‌ها، خون‌ریزی‌ها و

۱. روم/ ۴۱.

۲. قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۳۰.

۳. قرآن کریم، سوره انسان، آیه ۲.

۴. قرآن کریم، سوره مائده، آیه ۳۱.

۵. قرآن کریم، سوره بقره، آیه ۲۵۰.

کشتارهای طول تاریخ بر همین اساس اتفاق افتاده است و برگ های سیاهی از تاریخ را به خود اختصاص داده است.

البته چه بسا ظلم و ستم به خاطر نشناختن خود باشد آن چنان که می باید، چه بسا انسان اگر خود را می شناخت و حدود و امکانات خود را می فهمید، آن چه به نفع و ضرر اوست و همچنین جایگاه و وظیفه اش را نسبت به دیگران می شناخت هرگز ستم نمی کرد و از بهره خویش در زندگی راضی می شد.^۱ «إِنَّ النَّفْسَ لَأَمَّارَةٌ بِالسُّوءِ».

در عین حال در بین همین انسان ها افرادی بودند که با توجه به طینت پاک و قابل اصلاح انسان^۲ با الهام از تعالیم الهی و با راهنمایی عقل و تدبیر خویش با تکیه بر یک اصل اساسی یعنی «خوب زیستن حق مسلم افراد جامعه است بنابراین می باید هر مانعی را از سر راه نیل به این هدف برداشت» همراه در این فکر بودند که اگر چه انسان ها ذاتاً به گونه ای آفریده شده اند که احتمال ارتکاب جرم از آن ها می رود چرا که زمینه ارتکاب جرم از آن ها می باشد اما می باید با شناخت دقیق اوضاع و احوال هر زمانه و مطالعه و تحقیق پیرامون عوامل جرم^۳ و پیشه یابی آن ها و تقویت راهکارهای اصلاحی و تربیتی و بهره گیری از تجارب گذشته زمینه های ارتکاب جرم را در جامعه کم کرد و در مقابل، زمینه های رشد و تکامل انسان ها را فراهم کرد از این رو پیوسته راه کارها و برنامه های اصلاحی را ارائه می نمودند. یکی از نتایجی که از این فکر و ایده گرفته شد تأسیس مراکز و وجود آمدن مجموعه ای از علوم مختلف تحت عنوان علوم جنایی بود که دارای شاخه های متنوع جهت تحقق و کنکاش و نهایتاً نیل به هدف فوق بود. یکی از شاخه های این علوم علم جرم شناسی می باشد که خود نیز شاخه های مختلف دارد. فکر تأمین آسایش جامعه برخی را بر آن داشت تا با بررسی و کنکاش و پیشه یابی و علل جرم را یافته و درصد از بین بردن آن ها برآیند و مجرمین را که جامعه به آن ها به عنوان موجوداتی خطرناک می نگریست اصلاح و دوباره به آغوش گرم جامعه باز گردانند فلذا دانشمندان و متفکران هر کدام به نوبه خود آراء و اندیشه های خود را به جامعه عرضه کرده اند تا سرانجام به بینان گذاری علم جرم شناسی که محصول تحقیقات دوره علمی جرم شناسی است انجامید.^۴

۱. اصول علم الاجرام الدكتور صالح بن عبدالله المالک و ... صفحه ۱۶.

۲. قرآن کریم، سوره شمس، آیه ۹ می فرماید: «... و نفس و آن که درست کرد آن را پس الهامش کرد بدکاریش و پرهیزکاریش را به تحقیق رستگار شد آن که پاک کرد آن را...».

۳. زمینه جرم شناسی، دکتر نوربها، صفحه ۳۹ به بعد و مجرم کیست و... دکتر تاج زمان دانش، صفحه ۷ به بعد.

این علم تاکنون فراز و فرودهای بسیاری را طی کرده است و دست آوردهای فراوان مهمی را به دنبال داشته و باعث نوآوری‌ها و تحولات اساسی در شاخه‌های مختلف علم حقوق گشته است.

کلیات

۱- اهمیت موضوع

دین لطفی است از طرف ذات احدیت نسبت به بشریت که بر اساس آن از مرحله و حالت حیوانیت خارج و به کمال انسانیت نایل شود و آن‌گاه ظرفیت و شایستگی مناسب را جهت شناسایی ذات اقدس الهی پیدا کند که همان راز خلقت بشر است.^۱ سپس پاک و پیراسته به بارگاه الهی حضور یابد که سرمنزل حقیقی و الهی است که «وَاللَّهُ الْمَصِيرُ».^۲

بر این اساس تأمین سعادت و آسایش بشر در گرو عمل به دین و احکام دینی است البته پر واضح است که لازمه این امر آن است که دین به عنوان محور و متن کار قرار گیرد نه به عنوان یک امر حاشیه‌ای که البته این مسائل با پیرامون انتداب سلامی و حاکمیت دین تحقق یافت. بنابراین بسیار ضروری است که مردم و دست‌اندرکاران (حاکمان) شناختی صحیح و کامل از دین در زوایای مختلف داشته باشند، زیرا بر این عقیده‌ایم که دین نوعی شیخ‌گویی به نحواتم و اکمل را در عرصه‌های مختلف دارد. یکی از این مسائل دیدگاه‌های جرم‌شناسانه دین است که با علم و آگاهی نسبت به آن‌ها می‌توان به خوبی با عوامل به وجود آورنده جرم و شرایط آن سازگار کرد. این سؤال مطرح می‌شود که آیا در مبانی دینی و فقهی پیرامون مسائل مطروحه در علم جرم‌شناسی اعتبار نظری شده است؟ اگر شده آیا قلمرو و نتیجه‌ای که گرفته شده با نتیجه به دست آمده در جرم‌شناسی تفاوت دارد؟ بر این عقیده‌ایم که در مبانی دینی هم پیرامون عوامل جرم‌زا و هم عوامل باز دارند در هر کیفیت برخورد با مجرم بحث و راهکارهای مناسبی ارائه شده است. در این رساله بر آنیم تا این موضوع را به تحقیق بنهیم و به پرسش‌های فوق جواب دهیم.

۱. قرآن کریم، سوره نور، آیه ۴۲.

۲. قرآن کریم، سوره نور، آیه ۴۲.